

Žabka carevna

V jednom dalekém carství, za devaterými horami a za devaterými řekami, žil kdysi car.

Ten car měl tři syny. Všichni byli mladí, svobodní a takoví junáci, že v pohádce nevyprávíš, ani slovem nevyslovíš. Carevič Fjodor byl svéhlavý, upřímný, carevič Petr moudrý a urputný, ale carevič Ivan byl laskavý, mírný, všem lidem příjemný.

Jednou zavolal car své syny a povídá: „Synové milí, jsem už starý, má duše si odpočinku žádá, teď je na vás se ženitbou řada. Přiveďte do domu hospodyně, ať vám má kdo poradit v těžké době a mně ulevit ve starobě.“

Vezměte si každý po kalené střele, napněte pevné luky a pošlete střely každý na jinou stranu. Na cí dvůr střela dopadne, tam se ožeňte.“

Carevičové si vybrali po kalené střele, stoupli si na zápraží a vystřelili do tří stran.

Vystřelil Fjodor carevič a jeho střela dopadla na bojarský dvůr, zrovna proti dívčímu pokoji.

Vystřelil Petr carevič, střela zaletěla na kupcův dvůr, dopadla právě u červeného zápraží.

Vystřelil také Ivan carevič. Šíp přeletěl carský dvůr, zelený luh, zapadl do hájeného lesa – a víc po něm nebylo ani památky.

Starší bratři si jeli pro nevěsty, carevič Ivan šel za šípem.

Přešel carský dvůr, přešel zelený luh, vstoupil do tmavého lesa. Uprostřed lesa je hluboká bažina a v té bažině sedí žabka kvákalka a v nožkách drží střelu.

Ivan carevič se polekal, chtěl se dát na úprk, ale nohy mu uvázly v mokřině, že nemohl udělat ani krok. I rozplakal se: „Jak si vezmu žabku z bažin za ženu?“

Ale žabka mu odpověděla lidským hlasem: „Dal jsi slovo, tak je splň, Ivane careviči. Je to tvůj osud, dost možná, že za čas nebudeš litovat. Zavaž mě do šátku a dones mě na carský dvůr.“

Carevič Ivan vzal tedy žabku kvákalku, zavázal ji do šátku a odnesl na carský dvůr.

Jak car spatřil žabku, povzdechl si.

Jak spatřili žabku careviči, rozhněvali se. „Odneseš ji, zabiješ ji a vyhodíš!“

Ivan carevič pohlédl na kvákalku. Ta mlčí a jenom roní slzy.

Careviči se jí zželelo. „Ne, bratříčkové,“ řekl, „vidím, že mi je osudem souzeno vzít si žabku za ženu. Nenechám jí ubližovat.“ Odneseš ji do své světnice, postavil na lavici košík, tam žabku posadil a přikryl ji šátkem. „Žij klidně, kvákalko,“ řekl, „já ti neublížím.“

Minul den, uplynul druhý.

Car si zavolal své syny. „Milí synové, chtěl bych vyzkoušet své snachy, ať ukážou, zda jsou dobré hospodyně. Do zítřejšího rána mi každá upeče měkký bílý chléb.“

Smutně se vracel carevič Ivan, hluboko svěsil bujnou svou hlavu.

„Kvá-kvá, Ivane, careviči,“ řekla mu žabka, „pročpak se vracíš tak zarmouceně? Řekl ti snad otec nelaskavé slovo?“

„Jak se nemám rmoutit? Tatíček car ti přikázal, abys do zítřejšího rána upekla měkký bílý chléb.“

„Nermuť se, milý, nestýskej si. Lehni si a spi. Ráno moudřejší večera.“

Carevič Ivan tedy ulehl k spánku.

Starší snachy poslaly děvečku: „Běž se podívat oknem, jak bude žabka kvákalka zadělávat na chléb. My jsme se u tatíčka ničemu neučily, nemazaly jsme si ruce těstem, netopily jsme v peci.“

Služka tedy šla, podívala se oknem, pak přiběhla domů a řekla: „Žabka kvákalka nasypala pytel mouky do vědra vody, zamíchala to a nalila do pece.“

Snachy popadly po díži vody, vysypaly tam pytel mouky, zamíchaly a nalily do pece. Těsto se rozběhlo po peci a steklo na podlahu. Snachy těsto posbíraly, znovu zamísily a vsadily do pece chleba černý jako bota.

Žabka kvákalka počkala, až nastane noc, vyšla na zápraží, skočila, převrhla se o zem a proměnila se v krásnou carevici Vasilisu Přemoudrou. I zvolala zvučným hlasem: „Chůvy a kojné, krásné mé komorné, pojd'te ke mně! Upečte mi bochník kyprého chlebička, jaký jsem jídala u svého tatíčka.“

Ivan carevič se ráno probudil, ale žabka už měla chléb dávno upečený. A byl tak pěkný, že nelze ani pomyslet, ani sobě představit, leda v pohádce vyprávěti. Byl okrášlen všelijakými důmyslnými zdobnůstkami: po stranách jsou ruská města s vlajkami, nahoře svítí bílé paláce. Byl měkký, kyprý, pěkně propečený.

Ivan carevič se zaradoval, vzal chléb a odnesl jej carovi.

Ten ochutnal chléb nejstarší snachy a rozzlobil se: „To je chléb leda pro prasata!“

Ochutnal chléb prostřední snachy a hekl: „Achich, achich, až se mi žaludek svírá! Ten pošlete do konírny, ať jím krmí koně.“

Vzal chléb careviče Ivana, ulomil kousek a ochutnal: „Tohle je chléb jaksepatří! Ten se hodí jenom pro svátek!“

Snědl chléb až do poslední kůrčičky a hned rozkázal všem třem synům: „Do zítřejšího kuropění ať mi snachy utkají hedvábný koberec.“

Smutný se vracel carevič Ivan domů, hluboko svěsil bujnou hlavu. Žabka kvákalka se ho ptá: „Kvá-kvá, Ivane careviči, pročpak jsi tak zarmoucený? Řekl ti snad car zlé slovo?“

„Jakpak se nermoutit, jakpak si nestýskat? Tatíček car ti nařizuje, abys mu za jedinou noc utkala hedvábný koberec.“

„Netrap se, milý, lehni si a spi. Ráno je moudřejší večera.“

Starší snachy poslaly služku pod okénko, aby se podívala, jak bude žabka tkát koberec. Za chvíli se dívka vrátila.

„Žabička roztrhala hedvábí na kousky a vyházela je oknem.“

Starší snachy vzaly různobarevné hedvábí, roztrhaly je na kousičky a vyházely oknem. Hedvábí leží na zeleném trávníku, sluníčko je připaluje, prudký déšť je zaplavuje.

Minula hodina, minula druhá, přeletěla třetí. Tu se snachy polekaly, že se pořád nic neděje a práce stojí. Sebraly tedy hedvábí ze zelené trávy, svázaly je dohromady, oprášily a pustily se do tkání.

Ale žabka v noci vyskočila na zápraží, převrhla se o zem a proměnila se v krásnou carevici. Pak zvolala zvučným hlasem: „Chůvy a kojné, krásné mé komorné, kde jste která, pojd'te mi utkat hedvábný koberec! Ať je takový, na jakém jsem sedávala u svého tatíčka!“ Jak řekla, tak se stalo.

Ráno se probudil Ivan carevič a žabka už měla koberec dávno utkaný. Ale takový, že v pohádce nevyprávíš, ani slovem nevypravíš. Koberec je krumplovaný zlatem a stříbrem, pošíť třpytivými perlami. Ivan carevič se zaradoval a odnesl koberec carovi.

Všichni tři synové stojí před carem a na rukou drží koberce.

Car pohlédl na první koberec a řekl careviči Fjodorovi: „Tvůj koberec se hodí leda do konírny.“

Podíval se na druhý. „Tenhle prostřete v lázni.“

Vzal koberec Ivana careviče. „Tohle je koberec jaksepatří, ten prostřete na můj carský trůn.“

A hned vydal nový rozkaz, aby přišli všichni tři careviči se svými ženami na návštěvu.

Znovu se smutně carevič Ivan vracel, hluboko svěsil svou hlavu. Žabka sedí v košíku a kváká: „Kvá-kvá, Ivane careviči, proč ses tak zarmoutil? Řekl ti snad otec nepřívětivé slovo?“

„Jak se nemám rmoutit? Tatíček car mi nařídil, abych s tebou přišel na návštěvu. Jak já tě ukážu lidem?“

„Nestýskej si, careviči! Jdi k carovi na návštěvu sám, přijdu hned za tebou. Jak uslyšíš hrčení a rachot, řekni: to jede má žabička ve své skořápce.“

Ivan šel k carovi sám. Starší bratři přišli se ženami. Snachy jsou nastrojené, vyfintěné, stojí a vysmívají se Ivanovi: „Copak žes přišel bez ženy? Aspoň v šátečku kdybys ji přinesl.“

„Kdes našel takovou krasavici? Tos jistě prochodil všechny močály.“

Careviči Ivanu se hořkostí svíralo srdce, ale co měl odpovědět? Vtom se rozlehl rachot a hřmění, carské komnaty se zachvěly, hosté vyskočili z lavic.

Car i carevičové se polekali, ale Ivan povídá: „Nebojte se, dobří lidé! To jede žabička ve své skořápce.“

A už přiletěl k carskému zápraží zlacený kočár se šestispřežením. Z kočáru vystoupila Vasilisa Přemoudrá, taková krasavice, že nelze ani pomyslet, ani sobě představit, leda v pohádce vypovědět. Vznáší se plavně jako páv, na čele jí měsíc svítí, pod copem se hvězda třpytí a na každém vlásečku má třpytivou perličku.

Vzala Ivana careviče za ruku a dovedla ho ke stolům dubovým, k ubrusu kmentovým. Carevič Ivan z ní oči nespouští, nemůže se vynadívat. Car na ni hledí a usmívá se, hosté se těší její krásou. Ale starší snachy hned zežlutly závistí.

Hosté jedí, pijí, veselí se. Carevice upije ze sklenky, zbytek si nalije do levého rukávu. Ukousne kousek labutě, kostičky schová do pravého rukávu.

Ženy starších carevičů to uviděly a hned udělají totéž.

Vtom spustily píšťaly, zarachotily bubny, hosté se pustili do tance. Šla tančit i carevice Vasilisa. Pluje jako páv. Mávne levou rukou, rozlije se jezero. Pohne pravou rukou, po jezeru plují bílé labutě. Hosté žasnou, obdivují carevici.

Starší snachy se daly také do tance. Mávly levými rukávy a postříkaly hosty, mávly pravými rukávy a trefily se kostí carovi rovnou do oka. Car se rozzlobil a vyhnal je od hostiny.

Vasilisa začala zpívat, hosté ji poslouchají, labutě jí přívukují, slavík v lese k její písni trylkuje.

Ivan carevič se potichoučku vytratil z hostiny – a úprkem domů. Spatřil v košíku na lavičce žabí kůži, popadl ji, hodil do kamen a spálil na popel.

Carevice se vrátila z hostiny, skočila ke košíku, pohlédla do kamen a rozplakala se: „Ach Ivane careviči, Ivane careviči, cos to udělal! Ještě den kdybys byl vydržel, mohla jsem být tvou ženou navěky. Teď se musíme rozloučit! Hledej mě za devaterými zeměmi, ve třicátém carství, v podslunečním panství u Kostěje Nesmrtelného.“

Proměnila se v bílou labuť a vyletěla oknem.

Ivan carevič zaplakal, ale co dělat. Obul se, oblékl a šel, kam ho oči vedly, hledat svou milou ženu.

Šel dlouho, předlouho, přes hory a doly, přes vody a brody, až potkal staříckého dědouška.

„Buď zdrav, dobrý mládenče,“ řekl mu stařeček, „kampak máš namířeno?“

Ivan carevič se mu hluboce uklonil a vypověděl, co ho trápí.

Stařeček potřásl hlavou.

„Ach Ivane careviči, jak jsi nerozumný,“ řekl. „Proč jsi spálil žabí kůži? Tys ji neoblékal, tys ji také neměl svlékat. Teď Vasilisu sotva najdeš. Nu, pomohu ti. Tady máš klubíčko, jdi tam, kam se pokutálí, a ničeho se neboj.“

Carevič se dědečkovi uklonil, hodil klubíčko na zem a zamířil za ním.

Klubíčko se kutálí lesem, jedlovým podrostem. Z brlohu vylezl medvěd Míša. Ivan carevič ho chtěl zabít, ale medvěd zařval děsným hlasem: „Slituj se nade mnou, Ivane careviči! V brlohu sedí má medvíďata a beze mne zahynou hlady. Odsloužím se ti.“

Ivan carevič se nad ním slitoval, ušetřil ho a šel dál.

Klubíčko se kutálí širým polem. Nad polem krouží jasný sokol. Carevič ho chtěl zastřelit, ale jasný sokol prosí: „Nestřílej mě, Ivane careviči, nech mě létat pod širým nebem. Možná že ti někdy posloužím.“

Ivan carevič ho ušetřil a šel dál.

Klubíčko se valí podél modravého moře. Na písku leží stará štika, lapá po dechu a ocasem víří písek. „Zachraň mě, Ivane careviči, hod' mě do moře, nemohu dýchat na písku.“

Carevič ji politoval a hodil do vody. Jenom bublinky vyběhly nahoru.

Klubíčko se kutálí borovým lesem. Dokutálelo se až k vetché chaloupce. Chaloupka stojí na kuřích nožkách a otáčí se. Ivan carevič jí řekl: „Chaloupko, chaloupko, stůj, jak dřív jsi stávala, ke mně předem a k moři zadem!“

Chaloupka se k němu obrátila. Carevič vstoupil dovnitř a vidí, že na peci leží Baba Jaga – kostlivá noha, železný zub.

Baba Jaga zakřičela, jako by les hučel: „Pročpak jsi ke mně zavítal, mládenče? Kampak máš namířeno?“

„Ach ty babice neuctívá! Nejdřív mi dej jíst a pít, vykoupej mě v lázni, a pak se mne teprve vyptávej.“

Baba Jaga mu dala jíst a pít, vypařila ho v lázni.

Carevič jí pak vyprávěl o svém trpkém hoří a Baba Jaga mu odpověděla: „Vím, všechno vím. Teď sedí Vasilisa Přemoudrá za sedmerými zámky, za sedmerými dveřmi Kostěje Nesmrtelného. Těžko ji budeš získávat, s Kostějem je špatná dohoda. Jeho smrt vězí ve špičce jehly, jehla je ve vejci, vejce v kachně, kachna v truhličce a ta železná truhlice je sedmi řetězy přikována k vrcholku dubu. Což o to, odvaha i měst dobývá. Pusť to své klubíčko na cestu, dovede tě až k vysokému dubu.“

Klubko se kutálí až k šírému moři, k ostrovu Bujanu. Stojí tam vysokánský dub a na jeho vrcholu visí železná truhlice. Vidět je na ni dobře, ale jak ji sundat? Co teď?

Carevič se zarmoutil, zesmutněl.

Kde se vzal tu se vzal, přiběhl medvěd, opřel se o vysoký dub a vyvrátil ho i s kořeny.

Truhlice spadla, o zem udeřila, vejplů se rozlomila. Vyletěla z ní kachna a vzlétla k modrému nebi. Kde se vzal tu se vzal, přiletěl jasný sokol a pustil se do kachny. Z kachny vypadlo vejce a rovnou na dno hlubokého moře.

Carevič zaplakal a klesl na písek.

Tu vyplula z moře štika. V tlamě drží vejce a podává je careviči.

Ivan carevič vejce vzal, rozbil je a vyndal jehlu. A na jehle ulomil hrot.

Vtom zahřmělo, zaburácel vichr, vysoké duby se zřítily na zem – to sebou Kostěj ve svém paláci tloukl, zmítal se, padal k zemi a vylétal k nebesům. Ale ať sebou tloukl jak chtěl, přece nadešla jeho smrt.

Ivan carevič přišel do Kostějova paláce, rozbil dubové dveře a železné zámky a našel svou souzenou Vasilisu Přemoudrou.

Šťastně se vrátili domů a pak žili a dobře se měli a tak tam snad žijí podnes.

zápraží – zděný (zpevněný) chodníček kolem vchodu do domu; *kuropění* – svítání; *krumplovaný* – vyšívaný zlatem a stříbrem; *kment* – jemné lněné plátno

KARNAUCHOVÁ, I. *Krásá Nesmírná: Ruské lidové pohádky*. 8. vyd. Praha: Lidové nakladatelství, 1984, Žabka carevna. s. 80 - 91.

- 1) Kde se pohádka odehrává? Kdo jsou car, carevna, carevič a carevice?
- 2) Vyhledej znaky klasické pohádky.
- 3) Jaký vztah mají bratři a švagrové k žabce? Jak se k ní chovají?
- 4) Proč Vasilisa uletěla?
- 5) Kde byla zamčená (kdo ji uvěznil)?
- 6) Kde byl uschován jeho život?
- 7) Kdo a proč carevici Ivanovi pomohl?
- 8) Čím je pohádka odlišná od českých? Které motivy jsou nové?
- 9) Které motivy znáš z jiných (českých) pohádek?
- 10) Znáš i jiné ruské pohádky?

Řešení:

- 1) V ruském prostředí – car je panovník, obdoba krále a císaře, carevna jeho žena, carevič syn a následník trůnu, carevice jeho žena.
 - 2) Typický úvod a konec, pohádkové postavy (Baba Jaga, Kostěj Nesmrtelný), gradace tří (tři careviči, tři úkoly, tři zvířata...), odvaha přemůže zlo, za pomoc zvířatům (přírodě) následuje pomoc – odměna...
 - 3) Švagrové se jí vysmívají, přesto posílají služebnou, aby okoukla, jak se co dělá. Při hostině ji napodobují.
 - 4) Protože jí manžel spálil žabí kůži a ona se proměnila v labuť.
 - 5) Uvěznil ji Kostěj Nesmrtelný ve svém podslunečném (podzemním) království za sedmero dveřmi.
 - 6) Ve špičce jehly ve vejci, které bylo v kachně, kachna v truhle a truhla na dubu.
 - 7) Medvěd, sokol a štika; nezabil, nebo pomohl on jim.
 - 8) Odlišná jsou jména, nový je motiv věcí z rukávů, uschovaný život... (?)
 - 9) Pomoc zvířat... (?)
- Tuto pohádku přenesl do českého prostředí K. J. Erben pod názvem O žabce královně.